

O'ZBEKISTON VA GERMANIYA O'RTASIDAGI HAMKORLIK TARIXI TO'G'RSIDA AYRIM MULOHAZALAR

Sariyev Nasraddin Turdibayevich

Navoiy davlat konchilik va texnologiyalar universiteti Ijtimoiy-
gumanitar fanlar va jismoniy tarbiya kafedrasida katta o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19088159>

ARTICLE INFO

Received: 1st March 2026

Accepted: 5th March 2026

Published: 18th March 2026

KEYWORDS

xalqaro munosabatlar, diplomatik aloqalar, iqtisodiy hamkorlik, siyosiy munosabatlar, investitsiya, madaniy almashinuv, ta'lim, innovatsiya.

ABSTRACT

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi va Germaniya Federativ Respublikasi o'rtasidagi hamkorlik tarixining asosiy bosqichlari tahlil qilingan. Xususan, 1991-yildan 2025-yilgacha bo'lgan davrda ikki davlat o'rtasida diplomatik munosabatlarning o'rnatilishi, siyosiy, iqtisodiy, ilmiy va madaniy sohalaridagi hamkorlik rivoji yoritilgan. Shuningdek, ikki tomonlama aloqalarning shakllanish omillari, erishilgan natijalar hamda istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlari tahlil etilgan.

Kirish. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, Germaniya yangi mustaqil davlatni tan olgan birinchi davlatlardan biri bo'ldi. 1990-yillarning boshlarida ikki davlat diplomatik munosabatlarni faol rivojlantira boshladi, bu esa turli sohalarida keng hamkorlikka aylandi. O'zbekiston va Germaniya o'rtasida diplomatik aloqalar 1992-yil 6-martda o'rnatildi. Ushbu tadbir ikki tomonlama munosabatlarni rivojlantirishda muhim bosqich bo'lib, siyosiy, iqtisodiy, ilmiy va madaniy sohalarida hamkorlik imkoniyatlarini ochdi.

Ikki davlat o'rtasidagi o'ttiz yildan ortiq hamkorlik davomida sezilarli yutuqlarga erishildi. Germaniya Yevropa Ittifoqi davlatlari orasida O'zbekistonning eng yirik savdo hamkorlaridan biriga aylandi. Nemis kompaniyalari O'zbekistonda investitsiya loyihalarini amalga oshirishda faol ishtirok etmoqda va nemis texnologiyalari mamlakat iqtisodiyotining turli sohalarida qo'llanilmoqda. Iqtisodiy hamkorlikdan tashqari, ikki mamlakat o'rtasida madaniy va ta'lim aloqalarini rivojlantirish ham katta ahamiyatga ega. O'zbekiston va Germaniya ta'lim, fan va madaniyat sohalarida faol hamkorlik qilmoqda. Germaniya universitetlari O'zbekistondagi oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlik qiladi va talabalar akademik almashinuv dasturlarida ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Asosiy qism. Tadqiqot mavzusining ahamiyati shundaki, O'zbekiston va Germaniya o'rtasidagi hamkorlik O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyoti va xalqaro munosabatlarning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Germaniya O'zbekistonning Yevropadagi asosiy hamkorlaridan biri bo'lib, mamlakatning iqtisodiy islohotlari va modernizatsiyasini faol qo'llab-quvvatlaydi.

Ushbu ishning maqsadi 1991-yildan 2025-yilgacha bo'lgan davrda O'zbekiston Respublikasi va Germaniya Federativ Respublikasi o'rtasidagi hamkorlik tarixini o'rganish, shuningdek, ikki tomonlama munosabatlarni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari va istiqbollari tahlil qilishdir.

Bu maqsadga erishish uchun bir qator muammolarni hal qilish zarur. Xususan, ikki davlat o'rtasida diplomatik munosabatlarni o'rnatish jarayonini o'rganish, siyosiy hamkorlik

rivojlanishini tahlil qilish, iqtisodiy hamkorlikni ko'rib chiqish hamda davlatlar o'rtasidagi madaniy va gumanitar aloqalarni o'rganish zarur.

Ushbu tadqiqotning maqsadi O'zbekiston Respublikasi va Germaniya Federativ Respublikasi o'rtasidagi xalqaro munosabatlardir. Tadqiqot mavzusi O'zbekiston va Germaniya o'rtasidagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy hamkorlikni rivojlantirishdir. Tadqiqotning xronologik tuzilmasi 1991-yildan 2025-yilgacha bo'lgan davrni qamrab oladi. O'zbekiston va Germaniya o'rtasidagi hamkorlik uchun tarixiy talablar O'zbekiston va Germaniya o'rtasidagi munosabatlar tarixi dastlab ko'ringandan ko'ra chuqurroq tarixiy ildizlarga ega. Ikki davlat o'rtasidagi katta geografik masofaga qaramay, Markaziy Osiyo va Germaniya xalqlari o'rtasida aloqalar zamonaviy davlatlar paydo bo'lishidan ancha oldin mavjud bo'lgan.

Nemis tadqiqotchilari va Markaziy Osiyo xalqlari o'rtasidagi birinchi aloqalar XIX asrga borib taqaladi. Ushbu davrda Yevropa olimlari va sayohatchilari mintaqaning madaniyati, tarixi va geografiyasiga katta qiziqish bildirgan. Nemis tadqiqotchilari Markaziy Osiyo tarixi va madaniyatini o'rganishga katta hissa qo'shgan.

XIX asr oxiri va XX asr boshlarida zamonaviy O'zbekiston hududida nemis aholi punktlari paydo bo'la boshladi. Ko'plab etnik nemislar Rossiya imperiyasining turli hududlariga, jumladan Markaziy Osiyoga ko'chib o'tgan. Bu aholi punktlari qishloq xo'jaligi va hunarmandchilik rivojlanishida muhim rol o'ynagan.

Sovet davrida Markaziy Osiyo va Germaniya o'rtasidagi aloqalar o'sha davr siyosiy sharoitlari bilan cheklangan edi. Shunga qaramay, madaniy va ilmiy aloqalar davom etdi. Sovet va nemis olimlari arxeologiya, tarix va sharqshunoslik kabi turli ilmiy sohalarda hamkorlik qilgan.

Sovet Ittifoqi qulaganidan va O'zbekiston mustaqillikka erishgach, ikki davlat o'rtasidagi munosabatlar rivojlanish uchun yangi turtki oldi. Germaniya Markaziy Osiyo davlatlari, jumladan O'zbekiston bilan hamkorlikka katta qiziqish bildirgan.

1991-yilda O'zbekiston mustaqilligi e'lon qilingach, mamlakat o'zining xalqaro munosabatlar tizimini faol shakllantira boshladi. Ushbu davrda davlat rahbariyati xalqaro tan olinishni ta'minlash va iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish uchun sharoitlar yaratish maqsadida imkon qadar ko'proq davlatlar bilan diplomatik aloqalarni o'rnatishga intildi. Germaniya O'zbekistonning mustaqilligini tan olgan birinchi davlatlardan biri bo'ldi. Bu tan olish ikki davlat o'rtasida rasmiy diplomatik munosabatlarni o'rnatishga yo'l ochgan muhim siyosiy qadam bo'ldi.

1992-yil 6-martda O'zbekiston va Germaniya o'rtasida rasmiy diplomatik munosabatlar o'rnatildi. Bu voqea ikki tomonlama munosabatlar tarixida muhim bosqich bo'ldi.

Diplomatik munosabatlar o'rnatilgach, hamkorlik uchun institutsional asos yaratish boshlandi. Ikki mamlakatning diplomatik missiyalari ochildi, bu esa doimiy siyosiy muloqotni ta'minlashga imkon berdi.

Bu davrda ikki davlat hukumatlari vakillarining birinchi rasmiy tashriflari boshlandi. Ushbu tashriflar siyosiy munosabatlarni mustahkamlash va iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirishda muhim rol o'ynadi. Savdo va iqtisodiy aloqalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi. Germaniya O'zbekistonning tabiiy resurslari va iqtisodiyotning turli sohalaridagi investitsiya imkoniyatlariga qiziqish bildirgan.

Tahlil va natijalar. Shunday qilib, 1990-yillarning birinchi yarmida ikki davlat o'rtasidagi hamkorlikning asosiy asoslari qo'yildi. 1990-yillarning ikkinchi yarmida O'zbekiston Respublikasi va Germaniya Federativ Respublikasi o'rtasidagi munosabatlar asta-sekin mustahkamlanib, yanada tizimli xarakterga ega bo'la boshladi. Ikki mamlakat o'rtasida diplomatik munosabatlar o'rnatilgach va diplomatik missiyalar tashkil etilgach, siyosiy muloqotni kengaytirish va ikki tomonlama hamkorlik uchun huquqiy asos yaratish zarurati paydo bo'ldi. Ushbu davrda har ikki davlat rahbariyati iqtisodiy, madaniy va gumanitar aloqalarni rivojlantirish uchun asos bo'lishi mumkin bo'lgan hamkorlikni mustahkamlashga intildi.

Bu davrda O'zbekiston va Germaniya o'rtasidagi siyosiy hamkorlik hukumatlar, parlamentlar va diplomatik bo'limlar vakillarining muntazam uchrashuvlari orqali rivojlandi. Bunday uchrashuvlarda xalqaro siyosat, mintaqaviy xavfsizlik va ikki tomonlama munosabatlarni rivojlantirish istiqbollari muhokama qilindi. Germaniya Markaziy Osiyo davlatlari bilan hamkorlikni rivojlantirishga katta qiziqish bildirdi va mintaqani tashqi siyosatining muhim yo'nalishi deb hisobladi.

Davlat va hukumat rahbarlarining rasmiy tashriflari siyosiy muloqotni rivojlantirishda alohida ahamiyatga ega edi. Ushbu tashriflar mamlakatlar o'rtasidagi o'zaro ishonchni mustahkamlash va yangi hamkorlik kelishuvlarining imzolanishiga hissa qo'shdi. Muzokaralar davomida savdo-iqtisodiy munosabatlarni rivojlantirish, investitsiya hamkorligi va O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlarni qo'llab-quvvatlash masalalari muhokama qilindi.

Ushbu davrda turli sohalarda hamkorlikni tartibga soluvchi bir qator ikki tomonlama kelishuvlar imzolandi. Ushbu kelishuvlar iqtisodiy hamkorlik, ilmiy hamkorlik, ta'lim va madaniy almashinuvlarni rivojlantirishni qamrab olgan. Bunday hujjatlarning imzolanishi ikki davlat o'rtasida uzoq muddatli hamkorlik uchun huquqiy asos yaratishga imkon berdi.

Mintaqaviy xavfsizlik masalalariga katta e'tibor qaratildi. XX asr oxirida Markaziy Osiyo murakkab siyosiy va ijtimoiy jarayonlar sodir bo'lgan mintqa edi. Germaniya xalqaro siyosatda faol ishtirok etib, mintaqada barqarorlikni saqlash va Markaziy Osiyo davlatlari bilan hamkorlikni rivojlantirishga qiziqardi.

O'zbekiston esa Germaniyani Yevropadagi eng muhim hamkorlardan biri deb hisoblagan. Germaniya katta iqtisodiy salohiyatga ega edi va iqtisodiyotni modernizatsiya qilish hamda O'zbekistonda sanoat rivojlanishini qo'llab-quvvatlashi mumkin edi. Mamlakatlar o'rtasidagi siyosiy hamkorlik ishonchni mustahkamlash va iqtisodiy munosabatlarni rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratishga hissa qo'shdi.

Siyosiy hamkorlikning muhim jihatlaridan biri ikki mamlakat parlamentlari o'rtasidagi o'zaro ta'sir edi. Parlament a'zolari delegatsiyalari muntazam ravishda tashriflar almashib, demokratiya, huquqiy tizim va davlat boshqaruvi haqida muhokama qilishdi. Bunday aloqalar tajriba almashish va institutsional hamkorlikni rivojlantirishga hissa qo'shdi.

Shunday qilib, 1995-yildan 2005-yilgacha bo'lgan davr O'zbekiston va Germaniya o'rtasidagi siyosiy munosabatlarni mustahkamlash bosqichi sifatida tavsiflanadi. Ushbu davrda siyosiy muloqotning asosiy mexanizmlari shakllantirildi, muhim kelishuvlar imzolandi va hamkorlikni yanada rivojlantirish uchun asoslar qo'yildi.

O'zbekiston va Germaniya o'rtasidagi munosabatlar yanada rivojlanish uchun katta salohiyatga ega. Ikki davlat o'rtasidagi o'ttiz yildan ortiq hamkorlik davomida turli sohalarda hamkorlikni kengaytirish uchun mustahkam poydevor yaratildi.

Hamkorlikning eng istiqbolli yo'nalishlaridan biri iqtisodiy munosabatlarni rivojlantirishdir. Germaniya dunyodagi eng yirik iqtisodiyotlardan biri bo'lib, sanoat ishlab chiqarish, innovatsiya va texnologiya sohaslarida katta tajribaga ega. O'zbekiston esa, o'z navbatida, muhim iqtisodiy salohiyatga ega va o'z iqtisodiyotini zamonaviylashtirishga intilmoqda.

Innovatsion texnologiyalarni rivojlantirish va raqamli iqtisodiyot hamkorlikning muhim sohasiga aylanishi mumkin. Germaniyada rivojlangan ilmiy va texnik baza mavjud bo'lib, O'zbekiston iqtisodiyotining turli sohaslarida zamonaviy texnologiyalarni joriy etishda hissa qo'shishi mumkin.

Bundan tashqari, energiya sohasini, ayniqsa qayta tiklanuvchi energiya manbalari sohasida rivojlantirish hamkorlikning istiqbolli sohasidir. Germaniya bu sohada dunyo yetakchilaridan biri bo'lib, toza energiya texnologiyalarini ishlab chiqish va joriy etishda katta tajribaga ega.

Ta'lim va fan sohasida hamkorlik ham katta salohiyatga ega. Akademik almashinuvlar, qo'shma ilmiy tadqiqot va ta'lim dasturlarini kengaytirish yuqori malakali mutaxassislarini tayyorlash va har ikki mamlakatning ilmiy salohiyatini rivojlantirishga hissa qo'shishi mumkin.

Madaniy hamkorlikni rivojlantirish ham muhim. Madaniy almashinuvlar xalqlar o'rtasidagi o'zaro tushunishni mustahkamlash va gumanitar aloqalarni rivojlantirishga hissa qo'shadi. Shunday qilib, o'zbek-nemis munosabatlarining rivojlanishi istiqbollari juda qulay ko'rinadi. Ikki davlat o'rtasidagi hamkorlik kelgusi yillarda sezilarli darajada kengayishi va yangi o'zaro aloqa sohalarini qamrab olishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasi va Germaniya Federativ Respublikasi o'rtasidagi hamkorlik uzoq tarixga ega va keng ko'lamli o'zaro aloqa sohalarini qamrab oladi. 1991-yilda mustaqillikka erishgach, O'zbekiston xalqaro munosabatlarni faol rivojlantirish va dunyo davlatlari bilan diplomatik aloqalarni o'rnatishni boshladi. Germaniya O'zbekiston mustaqilligini tan olgan va ikki tomonlama hamkorlikni rivojlantirishga tayyorligini bildirgan birinchi davlatlardan biri bo'ldi. 1992-yilda diplomatik munosabatlarning o'rnatilishi O'zbekiston-Germaniya hamkorligining shakllanishida muhim bosqich bo'ldi.

Xulosa. Keyingi o'n yilliklarda ikki davlat o'rtasidagi munosabatlar asta-sekin rivojlanib, mustahkamlandi. Muntazam siyosiy aloqalar o'rnatildi, ko'plab hamkorlik kelishuvlari imzolandi va turli qo'shma loyihalar amalga oshirildi. Iqtisodiy hamkorlik munosabatlarni rivojlantirishda ayniqsa muhim rol o'ynaydi. Germaniya Yevropa Ittifoqi davlatlari orasida O'zbekistonning eng yirik savdo hamkorlaridan biri bo'lib, mamlakatda investitsiya loyihalarini amalga oshirishda faol ishtirok etadi. Ikki davlat o'rtasidagi ilmiy, ta'limiy va madaniy aloqalar ham sezilarli darajada rivojlandi. Qo'shma ta'lim dasturlari, akademik almashinuvlar va madaniy loyihalar ikki mamlakat xalqlari o'rtasida o'zaro tushunishni mustahkamlashga hissa qo'shadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston Germaniya munosabatlari rivojlanish uchun yangi turtki oldi. O'zbekistonda iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish va mamlakat tashqi siyosatini kuchaytirish Germaniya bilan hamkorlikni kengaytirishga hissa qo'shadi. Shunday qilib, O'zbekiston va Germaniya o'rtasidagi hamkorlik strategik ahamiyatga ega va kelajakda rivojlanish uchun katta salohiyatga ega degan xulosaga kelishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. I.A.Karimov O'zbekiston mustaqillik yo'lida. Toshkent: O'zbekiston. 1992.
2. Sh.M.Mirziyoyev Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent: O'zbekiston. 2022.
3. M.Lafasov O'zbekistonning xalqaro aloqalari. Toshkent: Universitet nashriyoti. 2018.
4. A.X.Saidov Xalqaro munosabatlar nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: Adolat. 2019.
5. F.Tolipov Markaziy Osiyo va xalqaro xavfsizlik masalalari. Toshkent: Sharq. 2015.